

BENE Márton

Hibriditás a médiában

Andrew Chadwick *The Hybrid Media System: Politics and Power* című könyvéről

Az elmúlt években aligha gyakorolt könyv nagyobb hatást a tudományos diskurzusra a politikaikommunikáció- és médiakutatás területén, mint Andrew Chadwick 2013-ban megjelent munkája, a *The Hybrid Media System: Politics and Power*. Az egyebek között az *International Journal of Press/Politics* „legjobb könyv”-díját is elnyerő munkára 2013 óta több, mint 700 tudományos publikáció hivatkozott. Jelentőségét jól mutatja, hogy a megjelenést követő négy évben ilyen magas hivatkozásszámmal a 2000-es évek olyan nagyhatású munkái sem dicsekedhettek, mint például Pippa Norris *A Virtuous Circle* (2000) vagy Daniel C. Hallin és Paolo Mancini *Comparing Media Systems* (2004) című könyve.

A könyv legfontosabb elméleti és fogalmi innovációja, hogy a médiarendszerek kutatásába bevezeti az elmúlt évek társadalomtudományi slágerfogalmát, a hibriditást. A fogalom nagy karriert futott be a kultúrakutatásban, a szociológiában és a politikatudományban is (lásd például Diamon 2002, Kraidy 2005). A biológiából származó fogalom társadalomtudományi népszerűségének oka abban rejlik, hogy lehetővé teszi a sokféleség keveredéséből létrejövő entitások holisztikus, rendszerszintű értelmezését, elkerülve a dichotomizálást vagy az alkotóelemekre való visszavezetést. A különböző alkotóelemek keveredéséből létrejövő entitást önjogán létezőnek tekint, nem pusztán alkotóelemei összességéként fogja fel. Chadwick is éppen ezért látja alkalmasnak a fogalmat a mai médiarendszerek leírására. Érvelése szerint a médiarendszer a régi és az új médialogikák interakciójának eredménye, nem pusztán azok együttélése vagy együttes jelenléte. Véleménye szerint azért fontos a médiarendszer hibriditásáról beszélni, mert a média- és a politikaikommunikáció-kutatásban szakadék tátong a régi médiát és az új médiát vizsgáló tudományos diskurzusok között, ami lehetetlenné teszi a logikák összekapcsolódásának, kölcsönös egymásra hatásának megragadását.

Chadwick felfogásában a média azáltal alkot rendszert, hogy alkotóelemei, a különféle aktorok egymással folyamatos interakcióban állnak. Az interakciós hálózat aktorai sokfélék lehetnek: ide tartoznak a médiumok, az újságírók, valamint a politikai szereplők, az állampolgárok és a szervezetek, mozgalmak is. Ezek az aktorok saját érdekeiket követik, ennek során pedig egyrészt küzdelmet folytatnak a többi aktorral, másrészt kölcsönösen függenek is tőlük. Miközben a figyelemért, a közönségért, a bevételekért és a hírekért küzdenek egymással, nagymértékben egymásra is vannak utalva a tartalomgyártás és -disszemináció, illetve a technológiák és az újítások terén. A küzdelem és az egymásra utaltság által formált hálózatban az aktorok saját pozícióikat erőforrásaik felhasználásával próbálják megerősíteni, illetve fenntartani. Az interakciós hálózatban kialakuló erőforrásbeli (hatalmi) különbségek jelentik a hibriditás egyik mozgatórugóját: a régi médiumok kellően erősek ahhoz, hogy az új médialogikák jelentette nyomásnak ellenálljanak vagy éppen beépítsék a logikákat saját működésükbe. Az új médialogikák sokszor éppen azáltal hoznak változást a médiarendszerben, hogy a régi médiumokat saját maguk átalakítására sarkallják, hogy ezáltal legyenek képesek válaszolni az új technológiák és eszközök kihívására. Az interakciós hálózatban az egymásra utaltság körülményei között közös gyakorlatok és normák is kialakulnak, amelyekhez bizonyos mértékig a hálózatba újonnan belépő szereplők is alkalmazkodni kényszerülnek.

Az elképzelés lényege tehát az, hogy az új aktorok, technológiák, műfajok egy már létező, speciális hatalmi viszonyok által tagolt interakciós hálózatba lépnek be, amelyben az érvényesüléshez annak elemeihez alkalmazkodniuk kell. Az újonnan belépő elemek azonban folyamatosan formálják is e hálózatot, hiszen a sikeres gyakorlatok hatással vannak a hálózat régebbi szereplőire is. A hibrid médiarendszer folyamatos mozgásban és alakulásban van, sohasem befejezett, mindig változó.

A könyv egyes fejezetei ennek a hibriditásnak a működését, a régi és az új médialogikák összekapcsolódásának, küzdelmének és egymásra utaltságának a jellemző példáit mutatják be brit és amerikai eseteken keresztül. A szerző

részletesen elemzi a hírciklus megváltozását, és felvázolja a mai politikai információs ciklus hibrid működését. Részletesen tárgyalja a WikiLeaks-jelenséget, amely nemcsak a médialogikák keveredésére, hanem a köztük megjelenő konfliktusokra és versengésre is rámutat. Sokat foglalkozik a 2008-as amerikai elnökválasztási kampánnyal is, és bemutatja, hogy a közhiedelemmel ellentétben az Obama-kampány sikerét nem az új médialogika sikeres alkalmazása, hanem sokkal inkább a hibrid médialogikához való illeszkedése okozta. Betekintést nyerünk továbbá a népszerű és befolyásos politikai blogok működésébe, a hagyományos újságírók közösségimédia-stratégiájába, valamint a politikai mozgalmak vagy éppen a kormányzati szereplők hibrid kommunikációjába is. A példák meggyőzően bizonyítják, hogy a jelenlegi kommunikációs környezet megértésében a hibriditás fogalma kulcsfontosságú lehet, és a jelenlegi médiarendszer nem írható le egyszerűen a régi- és az új médialogikák együttes jelenléteként, hiszen ezek kölcsönösen hatnak is egymásra.

Bár a könyv érvelése nagyon meggyőző, fogalomhasználatával kapcsolatban lehet helye bírálatnak. Először is, a médiarendszer fogalmának alkalmazása erősen kérdéses. Chadwick munkája ugyanis nem a hagyományos értelemben vett médiarendszerről szól, hanem egy ennél kiterjedtebb kommunikációs struktúráról, amelynek a médiumokon kívül politikai szereplők, állampolgárok és mozgalmak is a részei. A médiarendszer fogalmát az összehasonlító médiakutatás már az 1950-es évek óta alkalmazza (lásd Siebert et al. 1956), azonban jóval szűkebb értelemben és más céllal, ahogyan azt Chadwick teszi. Egy, a médiakutatásba mélyen beágyazott fogalmat ennyire más értelemben alkalmazni a korábbi használatra való reflexió nélkül nem tűnik jó megoldásnak. A terminológiai zavar elkerülhető lett volna, ha a szerző inkább *kommunikációs rendszerről* beszél, ami teoretikus szempontból is pontosabb lett volna, mint a médiarendszer elnevezés.

A könyv nyitva hagyja azt a kérdést is, hogy mi is pontosan a hibriditás státusa. A könyv első részében a hibriditás a médiarendszer ontológiájaként jelenik meg: a médiarendszer hálózatos struktúrája és a régi és az új médialogikák összefolyása kontextustól függetlenül, általánosságban érvényes. A szerző külön fejezetet szán annak bemutatására, hogy a média mindig is hibrid volt, a média történetét a hibriditás történeteként mutatja be. A könyv többi része azonban a hibriditást mint a jelen kontextusra speciálisan jellemző állapotot írja le. A konklúzió is azzal nyit, hogy a könyv azt mutatta be, hogy Nagy-Britannia és az Egyesült Államok most a leginkább hibrid médiarendszerként írható le. Amennyiben a hibriditás valóban ontológia és „minden médiarendszer hibrid volt”, ahogyan azt a második fejezet címe is állítja, akkor annak a tételnek a bizonyítására, hogy a mai médiarendszer hibrid, nincsen szükség. A helyzet tisztázatlanságát jól mutatja a könyv recepciója is: a munkára tett hivatkozások jelentős része a hibriditásra mint állapotra hivatkozik, nem pedig a médiarendszerek állandó jellemzőjeként, ontológiájaként – ahogyan azt a könyv első része egyértelműen rögzítette.

Végezetül módszertani kritikának is lehet helye a művel kapcsolatban. A médiarendszer hibrid működését különböző példák elemzése alapján próbálja igazolni a szerző. Az elemzett esetek nagyon meggyőzőek és szemléletesek, valóban könnyebbé teszik a bonyolult elmélet megértését, a hibriditás gyakorlati megjelenésének értelmezését, ugyanakkor ezek az esetek mégis csak példák maradnak. Felvethető, hogy egyes példák alapos bemutatása vajon mennyiben alkalmas az elmélet igazolására. Hiszen a WikiLeaks mégsem tükrözi a mai média működését, ahogyan az Obama-kampány sem általánosítható a mai modern politikai kampányok összességére nézve. A mai médiarendszerben is számos olyan példát találhatunk, amelynél a régi és az új médialogika működése viszonylag tisztán, keveredés nélkül jelenik meg, és amely ezek egymás mellett élését, nem pedig összefolyását szemléltetheti – ha csak ezeket vizsgáljuk meg, akkor egészen más következtetésekre juthatunk a médiarendszer működéséről. Chadwick példái meggyőzőek abban a tekintetben, hogy létezik hibriditás a médiarendszerben, arról azonban nem árulnak el sokat, hogy ez mennyire általánosítható a médiarendszer egészére nézve, illetve maradnak-e párhuzamosságok, elkülönülések e rendszeren belül.

Mindazonáltal a könyv nagyon fontos olvasmány a modern politikai kommunikáció és média működéséről, és minden bizonnyal a tudományos diskurzus megkerülhetetlen alapművévé fog válni. A könyv elméleti megközelítése rendkívül hasznos a mai kommunikációs környezet megértésében. Szemlélete és fogalmi váza az empirikus kutatások számára is fontos fogódzókát nyújthat. (Andrew Chadwick: *The Hybrid Media System. Politics and Power*. Oxford, Oxford University Press, 2013, ISBN 978-0-19-975947-7, 79 £.)

Irodalom

Diamond, Larry (2002): Elections without democracy: Thinking about hybrid regimes. *Journal of Democracy*, vol. 13, no. 2, pp. 21–35.

Kraidy, Marwan M. (2005): *Hybridity, or the cultural logic of globalization*. Temple University Press.

Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo (2004): *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge University Press.

Norris, Pippa (2000): *A virtuous circle: Political communications in postindustrial societies*. Cambridge University Press.

Siebert, Fred, Theodore Peterson & Schramm, Wilbur (1956): *Four theories of the press. The Authoritarian, Libertarian, Social responsibility, and Soviet Communist concepts of what the Press Should Be and do*. Urbana: University of Illinois.

Bene Márton (1989) szociológus, politológus, az MTA Társadalomtudományi Központjának kutatója, a Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Doktori Iskolájának doktorandusza. Diplomáit az ELTE Társadalomtudományi Karán (Társadalmi Tanulmányok BA, Szociológia MA), illetve Állam- és Jogtudományi Karán (Politológia BA) szerezte. Kutatási területe a politikai kommunikáció, a közösségi média politikai szerepe, a hálózatkutatás és a politikai viselkedés. Publikáció egyebek között az *Information, Communication & Society*, a *Social Media + Society*, a *Journal of Information Technology & Politics*, valamint az *International Journal of Communication* folyóiratokban jelentek meg.